

Visnyk of Dnipropetrovsk University.
Ser. World Economy and International Economic Relations
Visnyk Dnipropetrovs'kogo Universy'tetu.
Ser. Svitove Gospodarstvo i Mizhnarodni Ekonomichni Vidnosy'ny'
Вестник Днепропетровского университета.
Сер. Мировое хозяйство и международные
экономические отношения
Visn. Dnipropetr. Univer. Ser. Svitove Gospodarstvo
i Mizhnarodni Ekonomichni Vidnosy'ny'. 2017, 9 (25), S. 44–58
doi 10.15421/181704

ISSN 2409-9228 (print)

www.dnu-wej.dp.ua

УДК 339.97: 338.2: 316.32

JEL: F 60; F 62; F 63

Article info

Received

29.01.2017

Received in

revised form

15.02.2017

Accepted

21.02.2017

T. V. Orekhova, Y. A. Ishchuk*

THE INFLUENCE OF THE MAIN GLOBAL PROBLEMS ON DEVELOPMENT OF THE WORLD ECONOMY

At the end of the twentieth century human civilization is entering a qualitatively new state, one of the most important indicators of which is the emergence of global problems. Significant problems in economic, social, environmental, demographic, political and other spheres create the conditions for the amplification of differences between countries' level of development and the accumulation of global problems. The size and complexity of global problems due to changes in world development, reorganization of the world order, ambiguity of approaches and mechanisms to solve them. Today the development of partnerships between countries partly solves the problems of education, health, poverty and hunger. This is especially true for the developing and underdeveloped countries, taking into account their dependence on developed countries and foreign aid.

A large number of scientific papers and studies have been devoted to the analysis of global problems and their influence on all spheres of public life, including economic, but the question remains open, because the constantly changing approaches and mechanisms to addressing the global challenges is the reorganization of the world order.

The aim of the study is to analyze the major global problems, their causes and impact on the world. For scientific solutions to these problems were used methods of analysis, synthesis, generalization, abstract-logical method for the formulation of conclusions. Methodological basis of research were the works of leading scientists, scientific articles, periodicals and statistical materials according to the world organizations.

There are no purely natural or purely social global problems, they are closely intertwined and encompass demographic, political, environmental, economic and social spheres of human existence.

Therefore, the need for cooperation between international, public and private actors of the global economy is obvious. The solution to global risks in many cases lies in the field of international private-public or public-private partnerships. Such cooperation requires the identification of key risks and the interests of stakeholders and to develop joint plan relevant responses to contemporary global challenges facing society.

Key words: global problems, globalization, club of Rome, world economic forum, the United Nations, global risks.

T. V. Орехова, Ю. А. Іщук

ВПЛИВ ОСНОВНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОСТІ НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Визначено сутність та висвітлено критерії, яким відповідають глобальні проблеми сучасності. Розглянуто та проаналізовано основні глобальні

* Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна;
E-mail: t.oriekhova@donnu.edu.ua

проблеми, виявлено їх вплив на розвиток світової економіки. Запропоновано шляхи вирішення глобальних проблем та ризиків, зокрема визначена роль міжнародних інституцій в їх оцінці та дослідженні.

Ключові слова: глобальні проблеми, глобалізація, Римський клуб, Всесвітній економічний форум, Організація Об'єднаних Націй, глобальні ризики.

Т. В. Орехова, Ю. А. Ищук

ВЛИЯНИЕ ОСНОВНЫХ ГЛОБАЛЬНЫХ ПРОБЛЕМ СОВРЕМЕННОСТИ НА РАЗВИТИЕ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Определена сущность и раскрыты критерии, которым соответствуют глобальные проблемы современности. Рассмотрены и проанализированы основные глобальные проблемы, выявлено их влияние на развитие мировой экономики. Предложены пути решения глобальных проблем и рисков, в частности определена роль международных институтов в их оценке и исследовании.

Ключевые слова: глобальные проблемы, глобализация, Римский клуб, Всемирный экономический форум, Организация Объединенных Наций, глобальные риски.

Постановка проблеми

В кінці ХХ ст. людська цивілізація вступає в якісно новий стан, одним з найважливіших показників якого є виникнення глобальних проблем. Суттєві негаразди в економічній, соціальній, екологічній, демографічній, політичній та інших сферах створюють умови для посилення розбіжностей між рівнем розвитку країн та накопиченням глобальних проблем. Чисельність та складність глобальних проблем зумовлена змінами у світовому розвитку, реорганізацією світового порядку, неоднозначністю підходів та механізмів їх розв'язання. Вже сьогодні розвиток партнерства між країнами частково вирішує проблеми освіти, охорони здоров'я, бідності та голоду. Особливо це є актуальним для країн, що розвиваються у т. ч. найменш розвинених країн, беручи до уваги їх залежність від розвинених країн та зовнішньої допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання виникнення та вирішення глобальних проблем є предметом дослідження як у працях науковців (Р. В. Войтович, О. В. Капітона, О. В. Кислиціної, В. А. Тураєва, Г. С. Хозіна, О. Б. Чернеги), так і у доповідях міжнародних організацій. Аналіз досліджень зазначених авторів дозволяє дійти висновку про високу актуальність подальшого всебічного аналізу впливу глобалізаційних процесів на виявлення та формування ефективних механізмів скорочення ризиків та розв'язання глобальних проблем.

Визначення не вирішених раніше частин загальної проблеми

Велику кількість наукових робіт та досліджень було присвячено аналізу глобальних проблем сучасності, їх впливу на всі сфери суспільного життя, зокрема на економічну, але це питання залишається відкритим, тому що постійно змінюються підходи та механізми до розв'язання глобальних проблем, відбувається реорганізація світового порядку. Отже, визначення таких проблем, причин їх виникнення та акцентування уваги на них є особливо актуальним та потребує подальшого дослідження.

Формулю- вання мети

Метою дослідження є аналіз основних глобальних проблем сучасності, причин їх виникнення та впливу на світову економіку. Для вирішення окреслених завдань було використано методи ана-

**Виклад
основного
матеріалу**

лізу, синтезу, узагальнення, абстрактно-логічний метод для формування висновків. Методологічною основою дослідження стали праці провідних вчених, наукові статті, періодичні видання, а також статистичні матеріали за даними світових організацій.

Все більше уваги сьогодні приділяється у світі глобальним проблемам. Адже від їх ефективного вирішення залежить не тільки майбутнє, а й існування людства в цілому. До вже існуючих традиційних проблем додаються нові проблеми й ризики. Це зумовлено як позитивними факторами (впровадження нових досягнень науки й техніки, вдосконалення технологій, зростання виробництва), так і негативними факторами (забруднення природного середовища, випадіння кислотних дощів, зменшення озонового шару, знищення лісів, погіршення здоров'я людей). Через свою складність та всеохопленість глобальні проблеми не під силу вирішити кожній країні самостійно, тому виникає необхідність міжнародного об'єднання зусиль та ресурсів.

Нове підґрунтя для такого співробітництва передбачає узгодження позицій між державами з метою розробки «прогнозних сценаріїв розвитку», «вірогідних моделей майбутнього», «сценарних моделей майбутнього», які забезпечать розв'язання глобальних проблем суспільного розвитку в загальнопланетарному масштабі. В умовах глобалізації кожна держава намагається створити власний інструментарій розв'язання глобальних проблем сучасності, спираючись на підтримку інших держав. Це зумовлено тим, що глобальні проблеми сучасності мають детермінований характер, ще не встигли розв'язати одну проблему, як з'являється інша, більш складна. Якщо ж держава виявиться не готовою вчасно розрядити ситуацію, може відбутися деструкція системи суспільного розвитку (Vojtovych, 2013).

Існує безліч проблем, які мають першочергове значення лише для окремих країн або навіть соціальних груп. Тому визначити міру глобальності тієї або іншої проблеми виявляється далеко не простою справою. Проте в глобалістиці вже на початок 80-х рр. склалися певні критерії, згідно з якими проблема може розглядатися як глобальна. Відповідно до цих критеріїв до глобальних належать проблеми, які виникають у результаті об'єктивного розвитку суспільства; носять планетарний, загальносвітовий характер, торкаються інтересів усіх народів і держав; загрожують усьому людству; потребують невідкладних рішень; вимагають зусиль усієї світової спільноти. Г.С. Хозін до критеріїв глобальності відносить комплексність і складний внутрішній взаємозв'язок цих проблем, а також їх високий динамізм. Оскільки глобальні проблеми викликані сукупністю безлічі різних чинників, то їх стан у конкретних історичних умовах та географічних регіонах постійно змінюється. Тому постійно змінюються як самі глобальні проблеми, так і їх місце в системі пріоритетів світової спільноти і окремих держав, а разом з ними і сам зміст цих проблем (Hozin, 2001).

Величезну роль у дослідженні глобальних проблем та ризиків і прогнозуванні майбутнього людства відіграють: Римський клуб, Організація Об'єднаних Націй та Всесвітній економічний форум.

У доповідях World Economic Forum (WEF) глобальний ризик визначається як подія, що має значний негативний вплив на декілька країн й галузей протягом періоду часу до 10 років. Ключовою характеристикою глобальних ризиків є їх потенційний системний характер, тобто системний ризик являє собою ризик «поламок у всій системі, на відміну від поламок окремих частин і компонентів» (Kyslycyna, 2014). За результатами дослідження WEF близько 750 експертів у 2017 році оцінили 30 глобальних ризиків, виділили провідні глобальні ризики за показниками ймовірності та впливу (див. таблиця).

Таблиця. Основні глобальні ризики у 2017 р. за оцінкою ВЕФ (WEF, 2017)

Глобальні ризики з точки зору ймовірності	Глобальні ризики з точки зору впливу
1. Екстремальні погодні явища	1. Зброя масового ураження
2. Великомасштабна вимушена міграція	2. Екстремальні погодні умови
3. Значні стихійні лиха	3. Криза водозабезпечення
4. Великомасштабні терористичні атаки	4. Великі стихійні лиха
5. Глобальний інцидент з шахрайством/крадіжкою даних	5. Недостатність заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них

Зосередимо увагу на основних викликах, проблемах і ризиках, вирішення яких поодиночі, окремими країнами і навіть континентами стало неможливим, які визначаються як виклики, проблеми і ризики глобального характеру:

1. Екологічна проблема, збереження середовища людства, а отже, і його самого. Сьогодні усе більше вчених доходять висновку, що екологічний виклик у XXI ст. є основним. У найзагальнішій науковій формі суть цього виклику визначається в такий спосіб: перевищення нашою цивілізацією господарської ємності біосфери. Природно-наукова концепція, що сьогодні кладеться в основу вивчення глобальних екологічних проблем, – це теорія біотичної регуляції навколишнього середовища.

У власне економічному плані із цим пов'язана поява принципово нової проблеми – меж економічного зростання – концепція Римського клубу. Увага до екологічної складової економічного зростання має на увазі визнання необхідності погодити діяльність людини із законами природи, включити господарську діяльність людини у природні біохімічні цикли, забезпечити рівновагу біосфери в цілому.

Проблема непоновленості природних ресурсів також відіграє серйозну роль у контексті екологічних проблем. Серйозну, але не вирішальну. Сьогодні головну відповідальність за забруднення природного середовища і стан непоновлюваних природних ресурсів несуть розвинуті країни. За даними Міжурядового агентства з питань зміни клімату, 74 % викиду вуглекислоти в атмосферу припадає на розвинуті і лише 26 % – на країни, що розвиваються. У перерахуванні на душу населення цей показник у розвинутих країнах у 10 разів вище, ніж у тих, що розвиваються.

Як найбільш впливовий та ймовірний глобальний ризик у найближчі 10 років було визначено ризик недостатності заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, яке відображає відчуття, що екологічні ризики, пов'язані зі зміною клімату, перемістилися від гіпотетичних наслідків до цілком конкретних (WEF, 2016). Особливу небезпеку несе проблема подолання екологічної кризи. Сьогодні все більше зростає небезпека руйнування природного середовища проживання людини. Забруднюються повітря і вода, змінюється клімат, знищуються ліси, зникають багато видів тварин і рослин. У сучасному світі щорічно в атмосферу, ґрунт та воду викидаються токсичні відходи, йде велика вирубка лісу, яка перевищує його приріст. Як наслідки цього – «озонові діри», отруйні річки і озера, «кислотні дощі», стихійні лиха.

Для вирішення екологічних проблем світовим співтовариством приймаються нормативні акти, що регулюють сферу охорони навколишнього середовища; розробляються міжнародні та національні програми по раціоналізації використання природних ресурсів, встановлюються екологічні стандарти, впроваджуються безвідходні технології, створюються екозахисні системи. Однак ці заходи не в змозі вирішити повністю екологічну проблему, для її вирішення потрібно людству перейти до нових норм поведінки, ціннісних орієнтирів у рамках нового постіндустріального суспільства.

З кожним роком посилюється небезпека виснаження та вичерпання доступних і відомих для використання природних ресурсів, таких як нафта, газ, залізна руда, руди міді, алмази, марганець, нікель, хром, сірка, алюміній, хром. Це, в свою чергу, змушує до освоєння бідніших родовищ, що розміщені у малодоступних районах.

Щоб розв'язати цю проблему, необхідно впроваджувати ресурсозберігаючі технології, враховувати екологічні аспекти, раціонально розвивати енергетику, сільськогосподарські науки. Розв'язання цієї проблеми немислимо без застосування науково-технічного прогресу.

Використання тваринних, мінеральних, рослинних та енергетичних ресурсів Світового океану є також однією з важливих проблем. Адже саме Світовий океан є постачальником кисню та виступає регулятором температури земної кулі. За останні роки значно активізувалась господарська діяльність у Світовому океані, а саме збільшився видобуток мінеральних ресурсів, що призвело до забруднення океанів; зросли обсяги морських перевезень; виловлювання риби та морепродуктів перевищує допустимі норми; збільшилось навантаження на узбережжя морів та океанів за рахунок великої кількості відпочиваючих.

Для подолання проблеми Світового океану необхідне створення маловідходних та безвідходних технологій, використання очисних споруд, а також раціональне використання його ресурсів та дбайливе ставлення з боку людей.

2. Зростання ризику тероризму й екстремізму, глобалізація расового і релігійного фундаменталізму. Расові і релігійні протиріччя завжди були джерелом численних конфліктів і кривавих воєн – від епохи варварства до кінця ХХ ст. Але на межі ХХ і ХХІ ст. протиріччя нерідко набувають планетарного характеру. У науковій літературі і публіцистиці існує думка про те, що найбільшим викликом світові є загроза зіткнення цивілізацій – християнства й ісламу. Найвизначніший представник цієї позиції С.Хантінгтон у широко відомій книзі «Зіткнення цивілізацій і перетворення світового порядку» (1996 р.) пише: «Конфлікт ХХ століття між ліберальною демократією та марксизмом-ленінізмом являє собою не більш ніж скороминущий і протиприродний історичний феномен у порівнянні з постійними антагоністичними відносинами між ісламом і християнством» (Huntington, 1996). Його теза має на увазі, що із закінченням холодної війни та ідеологічної боротьби між комунізмом і капіталізмом, вона боротьба набуває форму геополітичної конкуренції, щоб зіштовхнути держави однієї цивілізації проти іншої. У цьому контексті, культури і релігії, поряд з етнічним націоналізмом, стають головними осями міжнародного політичного конфлікту. Через 20 років стан світових справ дає нам підстави вважати, що С. Хантінгтон не був далекий від істини. У Європі, на Близькому Сході, в Азії та Африці конкуруючі групи, релігійні терористичні осередки та інші радикальні недержавні суб'єкти не тільки кинули виклик існуючій політичній системі, але і територіальній цілісності держав.

Міжнародний ландшафт безпеки сьогодні знаходиться в постійному русі, кидаючи виклик соціальному, політичному й економічному прогресу, який був характерним для перших 25 років після закінчення Холодної війни. Прискорення технологічних інновацій, соціальна фрагментація і демографічні зрушення матимуть глибокі наслідки для порядку міжнародної безпеки.

Сьогодні геополітичний ландшафт характеризується двома головними явищами: по-перше, це вакуум, створений послабленням ролі держави та слабкими країнами, що відкриває простір для підйому збройних недержавних суб'єктів у сфері глобальної безпеки. Підйом озброєних недержавних суб'єктів демонструє відхід від традиційного Вестфальського уявлення про роль держави.

По-друге, спостерігається повернення стратегічної конкуренції між сильними державами з конфліктуєчими інтересами, що може перешкоджати ефективним діям у відповідь на глобальні виклики криз або проблем, які поступово загострюються. Фрагментація держав була основною проблемою безпеки в період після закінчення Холодної війни.

Зараз ми спостерігаємо підйом гібридних конфліктів – ситуацій, коли як класичні, так і асиметричні загрози співіснують і доповнюють одна одну. Сучасне «поле бою» розмиває відмінності між зонами війни і зонами миру, а також між законними арміями, нетрадиційними противниками і цивільними особами. Важко виміряти вплив на світ війни і конфліктів, які відбулися останнім часом, але за

найконсервативнішими оцінками в 2014 р. у 42 збройних конфліктах було вбито близько 180 тисяч чоловік. Непрямі випадки смерті і витрати, викликані війною, пов'язані з недоїданням, переміщенням, травмами і хворобами, підвищують ці оцінки у декілька разів. На сьогоднішній день в результаті війн і пов'язаним з ними лихом понад 6 мільйонів людей були вимушено переміщені, і ці цифри далі зростають. Також зростають показники смерті від тероризму; в 2014 р. у результаті терористичних актів у 93 країнах світу було вбито більш ніж 32000 осіб (WEF, 2016). Непрямі витрати обох тенденцій є значними.

Сьогоднішній світ більше багатшаровий, ніж багатополлярний: держави знаходяться під тиском як зовнішніх сил, так і власних громадян.

У сучасному світі найкровопролитніші війни відбуваються не між двома державами, а між жителями однієї країни на релігійному, класовому або етнічному підґрунті. Багато країн витрачають значні кошти на розробку та виробництво зброї. Стрімкий прогрес у військовій галузі несе в собі загрозу безпеці і поглибленню глобальних проблем. На думку президента неурядової організації International Crisis Group Жан-Марі Геенно у 2017 р. миру та процвітання загрожують військові конфлікти в Сирії та Іраку, Туреччині, Ємені, Великому Сахелю та басейні озера Чад, Демократичній Республіці Конго, Південному Судані, Афганістані, М'янмі, Україні, Мексиці.

В попередні століття боротьбу за багаті ресурсами території вели держави, зараз це ускладнюється тим, що в боротьбу включились терористичні організації. Тероризм і екстремізм у будь-яких проявах все більше загрожують безпеці багатьох країн і їх громадян, несуть з собою величезні політичні, економічні і моральні втрати.

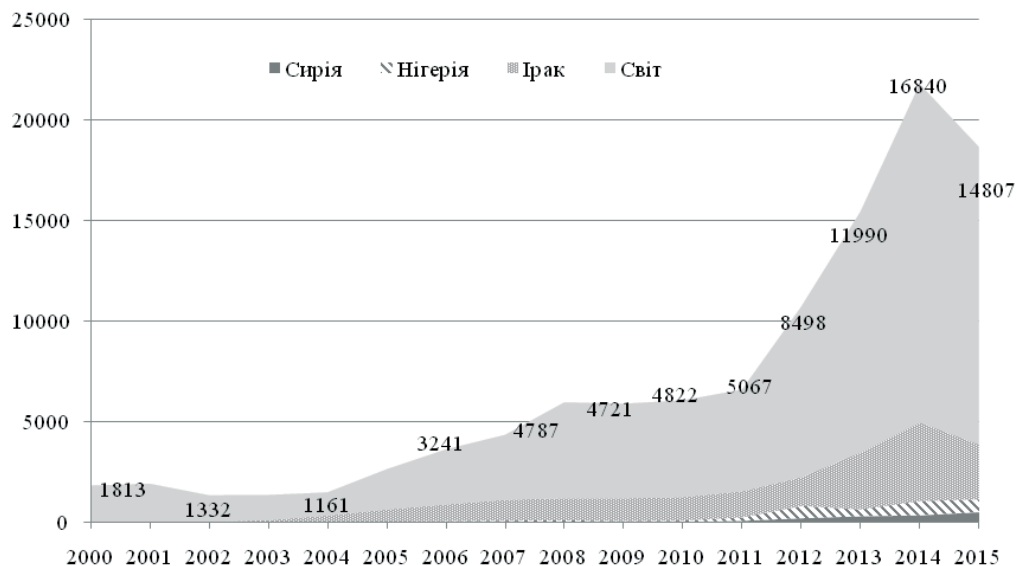

Рис. 1. Кількість терористичних атак у світі протягом 2000–2014 рр. (WEF, 2016)

За останні десятиліття тероризм інтернаціоналізувався. Заявили про себе міжнародні і транснаціональні угруповання, посилилася взаємодія між алжирськими та європейськими, чеченськими й афганськими терористичними організаціями. Найбільш небезпечним це явище стає тоді, коли воно ініціюється, створюється і підтримується державними режимами диктаторського і сепаратистського типів (Карітон, 2010).

Ефективним засобом для збереження миру є роззброєння, особливо це стосується ядерної зброї. Роззброєння, в свою чергу, є досить суперечливим питанням з боку політиків. Так, деякі політичні діячі схиляються до думки без'ядерного світу, а також до формування багатосторонньої системи, заснованої на принципах рівності великих і малих націй, інші виступають за нарощування та збільшення свого ядерного потенціалу.

На рис. 2 зображено країни, які за кількістю жертв найбільше постраждали від терактів.

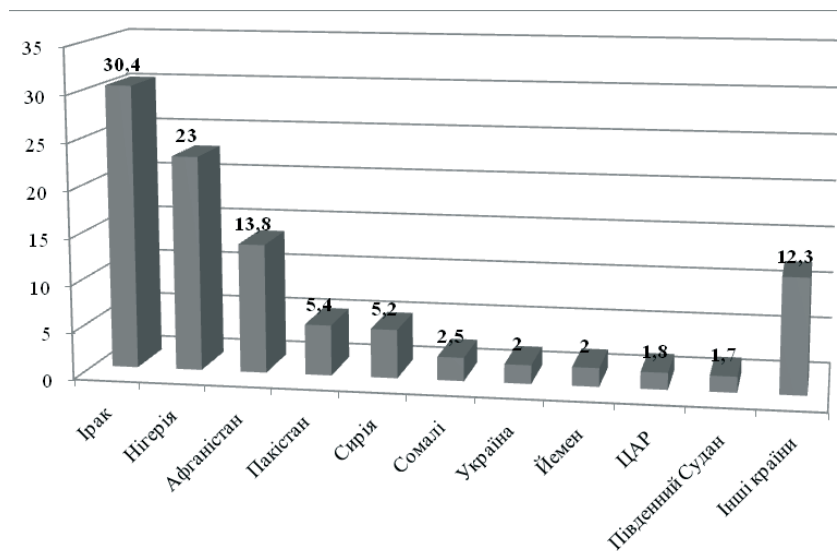

Рис. 2. Країни з найбільшою кількістю жертв від терактів, %, 2014 р., | (WEF, 2016)

Але тенденція нарощування ресурсів для військових цілей призводить до посилення в багатьох країнах соціальних і економічних проблем, що позначається на рівні життя та розвитку цивільного виробництва.

3. Зростання потоків вимушених мігрантів. Ландшафт глобальних проблем і ризиків демонструє помітне зростання сприйняття ймовірності і впливу ризику великомасштабних вимушених міграцій. Визначення цього ризику включає в себе примусову міграцію, викликану не тільки насильством і конфліктами, такими як конфлікти в Сирії та Іраку, але й з причин несприятливого навколишнього середовища або економічних причин. Ризик є тісно

взаємопов'язаним з іншими ризиками, які викликають занепокоєння в довгостроковій перспективі – це міждержавні конфлікти, зміна клімату та криза водозабезпечення, які обговорювалися раніше.

Великомасштабна вимушена міграція пов'язана з цілою низкою ризиків соціальної та економічної нестабільності; з невизначеністю навколо наслідків Четвертої промислової революції. Глобальні потоки біженців досягли безпрецедентного рівня за останні часи історії. У 2014 р. 59,5 мільйона осіб були насильно переміщені в світі, в порівнянні з 40 мільйонами за часи Першої світової війни (WEF, 2016).

Більше половини цих біженців – це біженці з трьох конфліктних країн: Сирії, Афганістану і Сомалі. Останнім часом динаміка даних процесів прискорюється: протягом 2014 р. кількість людей, переміщених за день, становила 42 500, що у чотири рази більше, ніж у 2010 р. (WEF, 2016). Хоча недавня криза вимушеної міграції більшою частиною торкнулася Європи, цей виклик носить глобальний характер і стосується постраждалих у більшості регіонів. Динаміку міжнародних потоків мігрантів у світі за 1960–2015 рр. представлено на рис. 3.

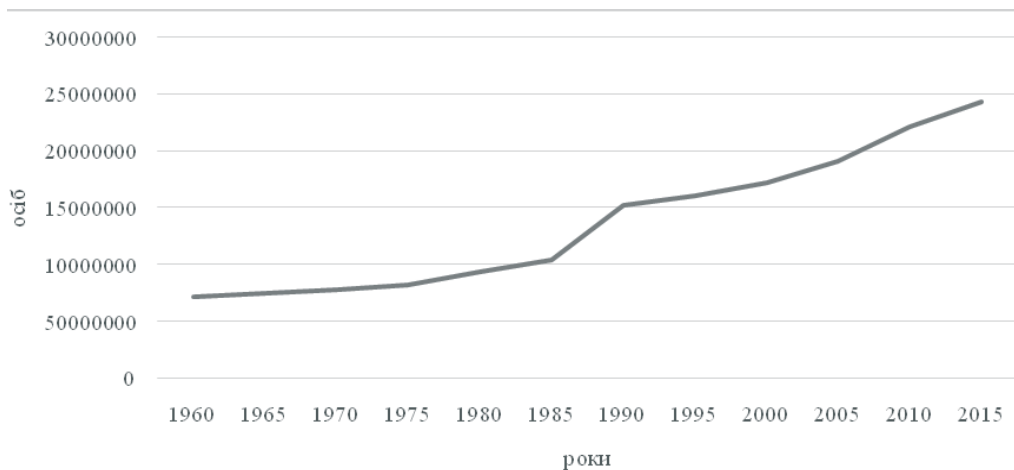

Рис. 3. Динаміка міжнародних потоків мігрантів у світі, 1960–2015 рр. (WEF, 2016)

4. Проблема збереження здоров'я людства, усунення масових епідемій, збільшення тривалості життя у працездатному стані.

Країни Південно-Східної Азії, Африки, Латинської Америки, Карибського басейну, ті, кого сьогодні прийнято називати Периферією, знаходяться в цьому відношенні у вкрай несприятливій ситуації. Найтривожніше становище у цій сфері на африканському континенті; Африка сьогодні знаходиться на порозі глобальної демографічної катастрофи і власними зусиллями свої проблеми не вирішить.

5. Загострення у планетарному масштабі продовольчої проблеми. За останні 40–50 років сумарний приріст населення пла-

нети був таким саме, як за попередні 500 тис. років. За прогнозами експертів ООН, чисельність населення Землі до 2050 р. зросте до 9 млрд осіб. Значущість цієї проблеми впливає з того, що на базі досягнутих сьогодні ресурсів і технологій забезпечити всьому людству стандарт споживання і якість життя на сьогоднішньому рівні промислово розвинутих країн неможливо. Але проблема ця, зрозуміло, є не тільки і навіть не стільки технологічною, скільки соціально-економічною. І в неї є кілька сторін.

6. Наступною важливою проблемою є перенаселення планети та реалізація розумної демографічної політики.

За даними Департаменту з економічних і соціальних питань ООН на 1 липня 2015 р. загальна чисельність населення світу становить 7,3 мільярдів людей (UN, Department of Economic and Social Affairs, 2015). Найбільший приріст населення зафіксований в Азії, Африці та Латинській Америці. Народжуваність в цих регіонах значно випереджає темпи соціально-економічного розвитку.

Демографічна криза несе в собі ряд загроз, а саме – брак природних ресурсів, нестача води та їжі, погіршення екологічних умов, неконтрольованість міграційних процесів.

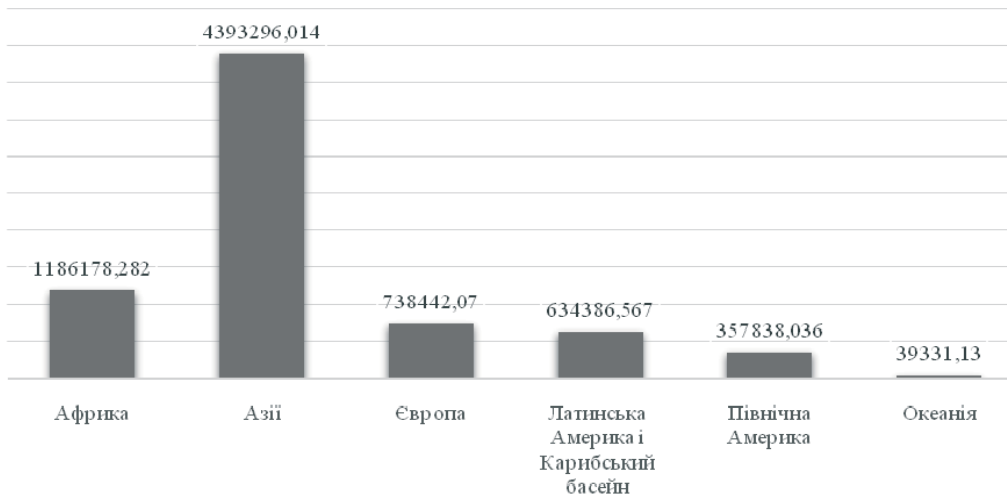

Рис. 4. Чисельність населення за регіонами світу у 2015 р., тис. (UN, 2015)

Існує декілька теорій, як уникнути перенаселення. Одним із засобів може бути стимулююча політика, що складається з соціальних змін, спрямованих на надання самотнім людям пільг та переваг стосовно житла, це сприятиме зменшенню ранніх браків. Доступність освіти та забезпеченість роботою дозволить підвищити цікавість до навчання, кар'єри і знизить цікавість до раннього материнства. Але демографічна політика повинна обмежуватися не тільки зниженням народжуваності, але і раціональністю використання ресурсів та переходом до альтернативних джерел енергії.

7. Глобалізація бідності та нерівності. В оцінці цього явища у світовому співтоваристві існує значна розбіжність думок: від

однозначно-негативних та критичних на адресу глобалізації до більш зважених. Розмаїтість оцінок виникає з різноманіття реальних процесів. Негативні наслідки глобалізації виявляються досить зримо. Поляризація доходів спостерігається як усередині окремих країн, так і у планетарному масштабі: глобалізація економіки призводить до поляризації між високодинамічними системами (групами країн) і стагнуючими системами. Глобалізація ще не стала достатнім інструментом конвергенції доходів, її сучасні форми нерідко не вирівнюють, а поляризують доходи.

Найгострішою є проблема ліквідації відсталості, зростаючого розриву в рівнях розвитку розвинених країн та країн, що розвиваються. Сучасний світ має чіткий поділ на групу розвинених країн (країни Європи, Канада, Австралія, ПАР, Нова Зеландія, США, Японія, Ізраїль); групу країн, що розвиваються, які складають більшість; групу найменш розвинених країн (країни «третього світу»). Розрив у рівнях розвитку між цими групами країн з часом все збільшується. Причинами відсталості країн, що розвиваються, є: обтяжливість етнічних, релігійних, соціальних конфліктів, перенаселення, безробіття, неефективне використання природних ресурсів, низька продуктивність праці, загострення боргової кризи, низький рівень технічного прогресу, брак інвесторів.

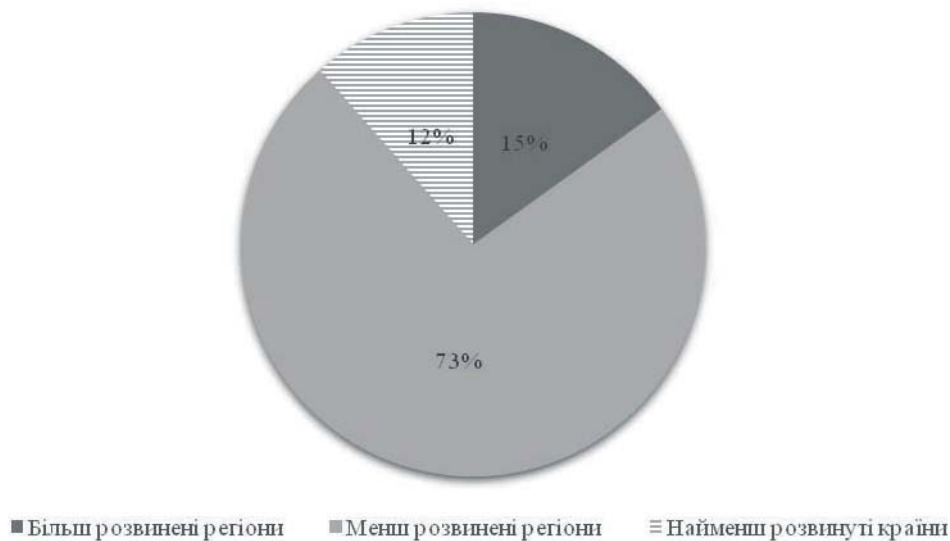

Рис. 5. Кількісне співвідношення країн світу за рівнем розвитку (UN, 2015)

- Для подолання відсталості країн, що розвиваються, необхідно:
- впровадження заходів для забезпечення соціально-економічного розвитку;
 - реформа освіти та удосконалення системи охорони здоров'я;
 - проведення раціональної демографічної політики;
 - організація гуманітарної допомоги;
 - здійснення прогресивних аграрних перетворень;
 - надання інвестиційних та банківських позик.

Бідність та голод у сучасному світі характерні більш за все для країн, що розвиваються. Збільшення бідності в цих країнах являють серйозну небезпеку не тільки для національного, але і світового розвитку. На масштабність голоду перш за все впливає неконтрольоване зростання населення в цих країнах. Частину провини за нинішню гостру продовольчу ситуацію в світі несуть колишні метрополії і транснаціональні корпорації. Погіршує ситуацію країн «третього світу» невідгідні позиції в рамках міжнародних економічних відносин. Структуру зайнятості населення світу у різних галузях економіки наведено на рис. 6.

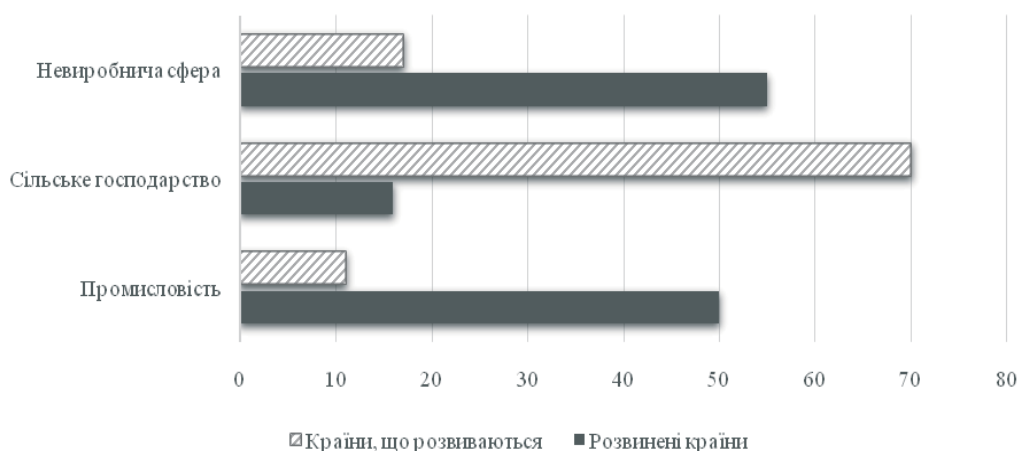

Рис. 6. Структура зайнятості населення світу у різних галузях економіки у 2015 р., % (Eurostat, 2016)

Для подолання проблеми голоду та бідності в світі необхідно розвивати сільське господарство в найбідніших країнах світу та збільшити обсяги інвестицій в інфраструктуру сільських районів цих країн.

Але проблеми бідності і голоду не можуть вирішуватися без впровадження інноваційних технологій, використання альтернативних джерел палива, енергії та матеріалів. Одночасно в боротьбі з бідністю важливою є державна підтримка та допомога бідним верствам населення, хоча все це призводить до зниження гостроти цієї проблеми, але не до її вирішення.

Нерівномірність доступу до технологій може загострити відмінності в доходах всередині і між країнами, між тими, хто адаптувався до нових технологій, і тими, хто не має до них доступу. Чотири мільярди з 7 мільярдів населення планети все ще не мають доступу до Інтернету і не можуть стати бенефіціарами переваг економіки знань та зростання, заснованого на нових технологіях (WEF, 2016).

В даний час розподіл доходу багато в чому визначається зайнятістю: просування технології може привести до зниження кіль-

кості необхідної праці і до накопичення багатства в меншій кількості рук.

Надмірні нерівності знижують сукупний попит, загрожують соціальній стабільності і можуть збільшити такі ризики, як вимушена міграція або тероризм, викликані насильницьким екстремізмом, про що йшлося вище.

8. Глобальна тенденція зростання безробіття та неповної зайнятості. За дослідженнями WEF стурбованість бізнесу в половині з 140 країн спричиняють два глобальних економічних ризики: безробіття та неповна зайнятість; цінові шоки на енергоносії. Динаміку рівня безробіття в світі з 1991 р. по 2014 р. представлено на рис. 7.

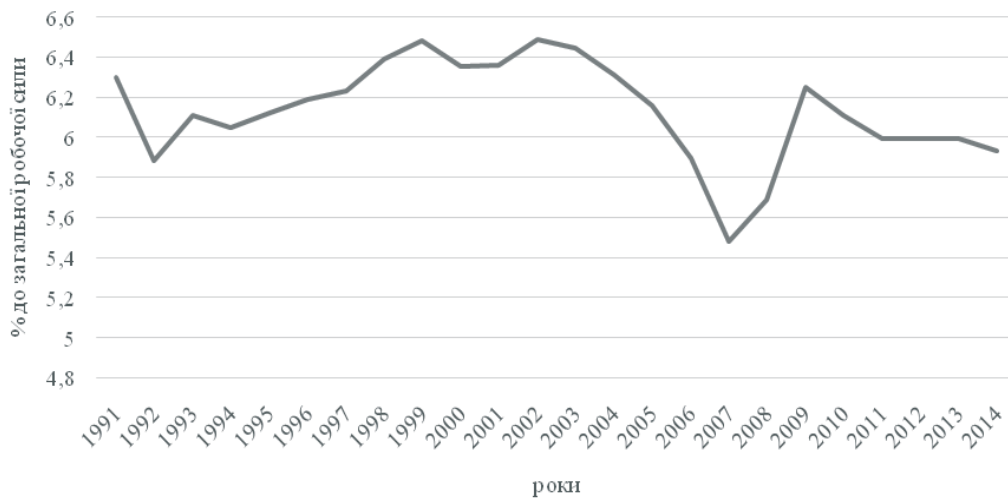

Рис. 7. Динаміка рівня безробіття в світі (% до загальної робочої сили за методикою МОТ), 1991-2014 рр. (World Bank, 2016)

Безробіття впливає на бізнес кількома способами: стримуючи економічне зростання і загрожуючи соціальній стабільності. У зв'язку із зростаючою невідповідністю між навичками, необхідними швидко мінливому ринку робочих місць, підприємства намагаються вербувати працівників з можливостями, яких вони потребують.

Очікуване зростання кількості робочих місць зосереджено в професіях, для яких сьогоднішні працівники підготовлені неадекватно.

Внаслідок кризи 2008 року структурне безробіття збільшилося у всіх основних країнах світу. Від звільнення значно більше страждають робочі місця середнього рівня кваліфікації, в той час як більшість нових робочих місць було створено в низькооплачуваних сферах діяльності і тимчасовій зайнятості. Крім того, технологічні зміни і рух до автоматизації прискорюють зміни характеру праці. Передбачається, що до 2020 р. майже половина всіх існуючих професій можуть постраждати від досягнень в галузі робототехніки і штучного інтелекту.

Згідно з рекомендаціями WEF, необхідно впроваджувати реформи на ринку праці та у сфері підготовки фахівців за такими трьома основними напрямками:

- по-перше, система освіти має бути зорієнтована на навчання гнучким компетенціям, навичкам саморозвитку та самоменеджменту, навчання «протягом життя», соціальним комунікаціям. У зв'язку з тим, що робота, заснована на знаннях, інформації та стандартних протоколах, все більше буде виконуватись за допомогою технології, освіта має готувати майбутні покоління до тих видів діяльності, де люди можуть, як і раніше, випереджати машини – collaboration based activity – це робота в команді, взаємодія, відносини і культурна чутливість. У більш автоматизованому майбутньому найбільше значення будуть мати такі якості, які мають відношення до емоційного і контекстного інтелекту;
- по-друге, бізнес повинен співпрацювати з освітніми установами та урядами, щоб допомогти системі освіти не відставати від потреб ринку праці, компанії повинні фундаментально переосмислити свою роль в якості споживачів готового людського капіталу, який попередньо формується у школах, закладах професійної освіти, університетах й інших компаніях;
- по-третє, уряди повинні виходити за рамки системи освіти, зорієнтувавши її для сприяння розвитку індивідуальних талантів.

**Висновки
і перспективи
подальших
досліджень**

Підсумовуючи, можна сказати, що не існує виключно природних або суто соціальних глобальних проблем, всі вони тісно переплетені між собою й охоплюють демографічну, політичну, екологічну, економічну та соціальну сфери людського існування.

Вирішення глобальних проблем і ризиків лежить за межами спроможності їх вирішення окремими компаніями, країнами і, навіть, міжнародними організаціями.

Необхідність співпраці між міжнародними, державними та приватними суб'єктами глобальної економіки є очевидною. Вирішення глобальних проблем в багатьох випадках лежить в полі міжнародного приватно-публічного або державно-приватного партнерства. Така співпраця вимагає визначення ключових ризиків і інтересів зацікавлених сторін та вироблення плану спільних релевантних відповідей на сучасні глобальні виклики, що постають перед суспільством.

Бібліографічні посилання

- Chernega, O. B., Opal'ko, V.V. (2010). Global'ni problemy suchasnosti ta i'h vplyv na rozvytok svitovogo gospodarstva [Global problems and their impact on the development of the world economy] Bulletin of the Eastern University of Economics and management, 2 (8), 31–45. (in Ukrainian).
- Total Population - Both Sexes. De facto population in a country, area or region as of 1 July of the year indicated (2015). World Population Prospects - Population Division-United Nations. [online] Available at: <https://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population>.

- Eurostat regional yearbook 2016 includes data on EFTA countries (2016). Eurostat. [online] Available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7604195/KS-HA-16-001-EN-N.pdf/76c007e9-6c1d-435a-97f8-e5ea700aa149>.
- Global Risks Report 2016 (2017). World Economic Forum. [online]. Available at: <http://www.weforum.org/agenda/2017/01/these-are-the-most-likely-global-risks-2017>.
- Hozin, G. (2001). Kakim byt' mezhdunarodnym otnoshenijam v XX veke [How to be international relations in the XX century] *International life*, 2, 78 (in Russian).
- Huntington, S. P. (1996). *The Clash of Civilizations and Remaking the World Order*. Simon&Schuster, New York, 368.
- Kapiton, O.V. (2010). Globalistyka i global'ni problemy suchasnosti [Global studies and global issues of the day]. [ebook] Available at: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Fkzh/2010_35/3Kapiton_O.pdf.
- Kyslycyna, O. V. (2014). Global'ni problemy ta ryzyky suchasnosti [Global problems and risks of our time] *Scientific Bulletin of Kherson state University. Series «Economic science»*, Issue 9 (1), Part 4 (in Ukrainian).
- Latov, Ju. (2013). Rimskij klub [The club of Rome]. [online] Available at: http://www.journal.esco.co.ua/esco/2013_9/art62.html.
- The Global Risks Report (2016). World Economic Forum, 11th ed. [online] Available at: <http://www3.weforum.org/docs/Media/TheGlobalRisksReport2016.pdf>.
- Turaev, V. A. (2002). Global'nye vyzovy chelovechestvu [Global challenges to mankind] Tutorial (in Russian).
- Vojtovych, R.V. (2013). Vplyv globalizacii' na rozvytok suchasnogo svitu [The impact of globalization on the development of the modern world]. [online] Available at: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2013/06/blog-post.html>.
- World Development Indicators. Highlights: Featuring the Sustainable Development Goals (2016). World bank. [online] Available at: <http://data.worldbank.org/products/wdc>.